

Предизвикателството „Индивидуално образование“

Доц. д-р Венцислав Джамбазов

Преди години, на конференция, посветена на електронното обучение, бях заинтригуван от едно изказване, направено от представител на голяма софтуерна компания. То гласеше: „В момента се обучават ученици и студенти за професии, които все още не съществуват. Те ще използват технологии, които все още не са изобретени. За да се решават проблеми, за които сега дори и не подозираме“.

Тогава приех изказването като сполучлива метафора за интензивното развитие на технологиите. И

действително – в следващите години се развиха социалните мрежи, концепцията за електронно управление и електронно правителство, появиха се таблети, смартфони и много други „умни“ устройства, а с тях и „големите данни“ и „интернет на нещата“. По-значимото остана под тази повърхност – развиха се технологии, основани на невронни мрежи, които се справят все по-добре с основни човешки дейности, като например разпознаване на лица, предвиждане на поведение, реакция в екстремни ситуации и т.н.

През 2014 година излезе доклад, посветен на бъдещето на работата и работното място, който привлече вниманието на всички. Той беше изготвен от CBRE – компания, която работи в сферата на недвижимите имоти в САЩ, лидер в тази област. Според него: „Близо 50% от днешните професии няма да съществуват през 2025 г. Новите работни места ще изискват творческа интелигентност, социална и емоционална интелигентност и способност за създаване на изкуствен интелект”.

Въпросът е - подготвени ли са хората, които ще заемат тези нови работни места, имат ли нужните знания, умения, интелигентност. Според Кен Робинсън образователната система (в световен мащаб) е изградена върху културата и принципите на Ренесанса и индустриалното производство. Тя отговаря на нуждите на масовото производство и индустриализацията. И точно по индустриален модел „произвежда” партиди от специалисти, които описва по датата на производство (випуск 2014, випуск 2015).

Проблемът е, че индустриалната революция вече е отминала и е заменена от „третата вълна” на трансформация на обществото – теза, развита от Алвин Тофлър в едноименната книга през 1980 г. Масово образование, за масовия работник и служител, образователна система, която работи с мнозинството от подрастващите – всичко това са белезите на „втората вълна”, наследство, което не отговаря на новите реалности. В друга своя книга от 1970 г. Тофлър говори за „шока от бъдещето” и тенденцията за постоянно ускоряване на процесите в обществото. Което общество, може да констатираме, междувременно се превърна в „информационно общество”. А икономиката се превърна в „икономика на знанието”, за която основен продукт и ресурс е информацията. „В идните 15 години ще има революция в начина, по който работим, и съответно ще настъпи революция в начина, по който планираме и мислим за работните си места. Драматичните промени в начина, по който хората работят, наблюдавани в последните две десетилетия, ще продължат да се развиват в идните 15 години, откривайки нови възможности за компаниите да създават стойност и да подобряват представянето на служителите чрез иновативни работни стратегии и дизайни”.

На този фон образователната система продължава да е фокусирана върху това да достави информация на учащите и да очаква тя да бъде запаметена и възпроизведена впоследствие. При положение, че същото нещо прави интернет, при това по един доста по-визуален и интригуващ начин, е ясно, че фундаментите на образованието са разклатени. Защото неговият фокус трябва да се измести към разбирането, умението, емоционалната интелигентност и творческия подход. Но системата изобщо не е подготвена за това. Айнщайн беше казал: „Не можем да решим проблемите, като използваме същия начин на мислене, с който са създадени”.

Предоставянето на информация трябва да се превърне в обмен на информация, самостоятелната работа трябва да се превърне в работа в екип, послушното обучение трябва да се замени от критично мислене и в крайна сметка не преподавателят трябва да е в центъра на този процес, а обучаемият. Това означава да се вземат предвид неговите индивидуални потребности – визията за неговото бъдещо развитие. Но също така да се вземат предвид и натрупаният опит и знания до момента – неговата история. Защото в наситеното от информация пространство хората вече имат много знания.

Като преподавател аз усещам това непосредствено. С всяка следваща година ми става все по-трудно да задържам интереса на студентите. Те са провокирани от множество външни стимули и по-трудно задържат внимание върху определен проблем за дълго време. Но преди всичко – те имат много различна подготовка. Ако нивото на преподаване е високо, част от тях не могат да следват темпото и губят интерес. Ако се намали, лекцията става отегчителна за групата, запозната с материята. Интересното е, че тези две групи са динамични и зависят от конкретната тема, която се преподава.

Очевидна е нуждата от по-индивидуален подход в образованието. Университетите предлагат на своите студенти избор между множество утъпкани пътища – специалности, регламентирани от консервативна държавна политика. Но реалният живот вече е пренаситен от тези стандартни специалисти, които все по-често остават без работа. А работа има, дори има глад за определени специалисти, и именно това са новите специалности, за които никой не подготвя студентите.

На пръв поглед това е проявление на ефекта от глобализацията, който се свързва с нарастващото раздалчаване на групите в обществото. Едната е на образованите, успели и богати хора, които се движат свободно (ефекта на глобализацията) и другата – на необразованите и бедни хора, закрепостени към мястото, в което са родени (ефекта на глокализация, според терминологията, въведена от З. Бауман). Но тук става дума за образовани хора, които въпреки това остават извън елита и се превръщат в популус.

Решението на този етап може да бъде само едно – интердисциплинарно обучение по индивидуални програми – избор на курсове от различни програми и направления, според възможностите и интереса на конкретния човек. Затова от месец март в НБУ функционира „Бюро за индивидуално образование”, което трябва да помогне на студентите да открият своята малка и уникална пътека към успеха сред утъпканите пътища на стандартното образование.